

СЕРІЯ “ВИХОВУЄ МИСТЕЦТВО”

Л.В. Сєрих

*Із скарбниці Сумського
художнього музею*

Управління освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
СУМСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

СЕРІЯ “ВИХОВУЄ МИСТЕЦТВО”

Л.В. Сєрих

Із скарбниці Сумського художнього музею

методичний посібник для вчителів художньо-естетичного
профілю, вчителів початкових класів, спеціалістів
дошкільних навчальних закладів

Суми
2010

УДК 371: 383. 75. 01

Рекомендовано вченою радою Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол № 2 від 24. 10. 2010 р.

Рецензенти:

Захарова І.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та інноваційних технологій СОІППО;

Коздровська В.М., завідувачка відділом декоративно-прикладного мистецтва Сумського палацу дітей та юнацтва, член Співки народних майстрів України.

С 33

Серих Л.В. Із скарбниці Сумського художнього музею : методичний посібник для вчителів художньо-естетичного профілю, вчителів початкових класів, спеціалістів дошкільних навчальних закладів / Л. В. Серих. – Суми : РВВ ОІППО, 2010. – 51 с.

У посібнику подано методичні рекомендації щодо використання творів мистецтва (живопису, графіки) на уроках образотворчого мистецтва, музики в середній, початковій та дошкільній освіті, художньої культури в профільних класах. Розкриті деякі аспекти сприймання та оцінювання творів мистецтва.

Посібник стане у нагоді викладачам художньо-естетичного профілю, вчителям зарубіжної, української, іноземної мови та літератури, вчителям початкових класів, спеціалістам дошкільних навчальних закладів, студентам мистецьких факультетів.

Розглянуто на засіданні кафедри протокол № 8 від 01. 02. 2010 р.

© Серих Л.В., 2010

© СОІППО, 2010

Зміст

Вступ	7
➤ Роль і місце сприймання художніх творів у системі естетичного виховання школярів	8
➤ Психологія естетичного сприймання. Естетична оцінка творів мистецтва	9
➤ Методичні рекомендації щодо послідовності роботи з твором мистецтва	10
➤ Історія створення Сумського художнього музею	11
➤ Никанор Харитонович Онацький (1875-1937)	12
➤ Ілля Юхимович Рєпін (1844-1930)	18
➤ Архип Іванович Куїнджі (1841-1910)	20
➤ Микола Корнійович Пимоненко (1862-1912)	22
➤ Сергій Іванович Світославський (1857-1931)	24
➤ Іван Трохимович Хруцький (1810-1885)	26
➤ Сергій Іванович Васильківський (1854-1917)	28
➤ Федір Григорович Кричевський (1879-1947)	30
➤ Дмитро Іванович Безперчий (1825-1913)	32
➤ Тарас Григорович Шевченко (1814-1861)	34
➤ Марія Башкирцева – таке коротке й талановите життя	36

➤ Чередниченко Олександр Миколайович – наш сучасник	40
➤ Тестові запитання до теми “Використання творів Сумського художнього музею на уроках образотворчого мистецтва ”	47
Висновки	49
➤ Література	51

Вступ

У сучасній науково-педагогічній практиці послідовно розробляються та обґрунтовуються нові організаційні підходи щодо створення умов навчання та виховання.

Естетичне виховання в системі освіти є первинною умовою загального та естетичного розвитку особистості.

Темп сучасного життя передбачає сприймання людиною оточуючого світу та відбиття його у мистецьких творах.

Саме багатогранність образотворчого мистецтва та заняття образотворчою та декоративно-прикладною діяльністю, різноманітні форми, техніки та способи виконання творів образотворчого мистецтва виступають домінантою в навчально-виховному процесі і стимулюють розвиток творчої особистості. Знайомство з шедеврами образотворчого мистецтва допомагає учням не тільки оволодіти знаннями в галузі мистецтва, а при педагогічно доцільній організації та оптимальному доборі методів виховного впливу може стати дійовим чинником формування естетичної культури дітей [2].

Формування естетичної культури школярів у процесі сприймання творів мистецтва здійснюватиметься ефективніше за умов поєднання змістових компонент урочної та позаурочної діяльності в циклах мистецьких та немистецьких дисциплін на основі особистісно зорієнтованого підходу, врахування вікових особливостей школярів; використання набутих на уроках знань, умінь і навичок сприймання творів мистецтва як основи образотворчої грамотності та подальшої діяльності учнів на уроках мистецького циклів на інших уроках в загальноосвітньому навчальному закладі й для забезпечення емоційної атмосфери, необхідної для емоційного “проживання” знань учнями на будь-яких уроках [2].

Серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів все більше є переможців не тільки міських і обласних оглядів дитячої творчості, але й володарів обласної премії "Обдарована дитина", призерів Всеукраїнських конкурсів мистецтв у Києві, образотворчого мистецтва в Македонії, Франції, Словенії.

Роль і місце сприймання художніх творів у системі естетичного виховання школярів

Специфіка мистецтва допомагає учням безпосередньо захоплюватись живими витоками світової культури. Саме твори мистецтва звеличують людину як творця, утворюють духовний ланцюжок між поколіннями.

Існує тісний зв'язок між загальним розвитком особистості і таким соціально-психологічним феноменом, як переживання за результат своєї діяльності. З одного боку, це явище психологічне, а з іншого – соціальне.

Соціальний розвиток можна уявити як процес входження особистості в нове соціальне середовище. Дитина долає при цьому три фази становлення: адаптація, індивідуалізація, інтеграція [4; с. 37].

На початку в школярів формується теоретичне ставлення до дійсності, довільність її психічних процесів, внутрішній план дій, зачатки рефлексії.

Геракліт вважав, що очі більш точні свідки, аніж вуха, тому й основну роль він відводив зору, хоча наголошував, що споглядаючи, іноді помиляються. Це пояснюється тим, що під час зорового сприймання людина торкається лише того, що є назовні, на поверхні, і аж ніяк не проникає в сутність існуючого.

Хоча на думку Гете, "... хто не вірить відчуттям, той дурень і неминуче перетвориться на глядача, відчуття не одурюють, одурюють судження" [2].

Естетичне почуття є об'єктивним показником рівня художнього розвитку людини, її естетичної свідомості.

Правильні думки можна запозичити у інших, зробити їх своїми; почуття не передати, воно суто об'єктивне явище. Отже, в основі естетичного духовного оціночного ставлення – пізнання краси явищ, життя. Насолода красивими речами, творами мистецтв, стаючи метою, естетичною потребою, породжує активно-дійове ставлення до навколишнього світу. Емоція включає в себе вольовий, діяльний момент [2].

Формою реалізації потреби в естетичній насолоді є художня творчість і мистецтво, головне – допомогти учням отримати судження шляхом сприймання творів мистецтв.

Мистецтво є найпотужнішим чинником формування естетичної культури, тому у пошуках істини й сенсу життя людина постійно звертається до нього.

Психологія естетичного сприймання. Естетична оцінка творів мистецтв

Поняття "краса" включає сукупне значення предмета для людини, передане в досконалій формі. Здатність зберігати цілісність при пізнанні – чуттєве сприймання.

Предмети і явища впливають на окремі органи чуттів різними своїми рисами, що відбиваються в свідомості у вигляді почуттів: кольору, запаху, смаку тощо.

З виникненням уявлень, особливо понять, що узагальнюють чуттєві дані, розкриваються внутрішні та зовнішні зв'язки явищ, процес сприймання піднімається на якісно новий ступінь. У процесі створеного сприйнятого образу бере участь також мислення. Без мислення в процесі бачення сприймання не здатне відбити конкретну цілісність предмета.

Значення, цілісність для практики сприймальних властивостей предмета вривається в пам'ять одночасно з їх пізнанням. В образ предмета поряд з чуттєвими даними входять їх значення, відкриті в процесі життя даної людини.

Естетичне сприймання відбувається, якщо образ формується через усвідомлення чуттєвих даних. Незацікавлене створення образу можливе лише на основі незацікавлених сприймань.

Механізм естетичної оцінки складається на основі узагальнення часткових оцінок. Ідеальний образ усіх людських вимог до предметів, явищ стає естетичним еталоном, нормою, з якою порівнюються реальні предмети.

Естетичні критерії можуть існувати в свідомості як чуттєвий, до кінця усвідомлений досвід і людині буває важко обґрунтувати, чому предмет красивий.

Сукупність естетичних норм, ідеалів, поглядів становить змістовну сторону смаку як здатності оцінювати предмети з точки зору краси.

Естетична оцінка, яка зачіпає "всі струни душі", розгортаючись як внутрішній духовний процес, насамперед виявляється в естетичному почутті.

Естетичне почуття "безкорисливе", духовне, бо не зв'язане з безпосереднім практичним застосуванням речі. Ця "безкорисливість" – наслідок того, що людські почуття, мільйони раз повторювані як відповідь корисність окремих властивостей сторін цілого предмета, стали аксіомою для сприймання.

Розвитку естетичного почуття може заважати й суб'єктивне невміння загальмувати інші потреби та віддатися спогляданню. Найчастіше це результат невихованості, у тому числі й моральної [2].

Таким чином, естетичне почуття на відміну від інших почуттів є реакцією на сукупне значення предмета для конкретної людини, відповіддю на його красу.

Методичні рекомендації щодо послідовності роботи вчителя з твором живопису

Естетичне сприймання – це не тільки “прочитання форми”, але й неодмінно пізнання цілісного змісту. Для школярів при цьому важливе розуміння специфіки мови мистецтва.

Результати естетичного сприймання через естетичне переживання є вагомим стимулятором до творчості, закріплюються в естетичному почутті, яке визначає весь процес творчості. Естетичне почуття стає спонукальним мотивом до естетичної творчості.

Наявність естетичного почуття у школярів є ознакою розвинутого естетичного сприймання. Треба навчити дитину відчувати красу, тобто необхідно виховати її естетичні почуття, тоді на ґрунті розвитку визначеного рівня естетичної свідомості навчити естетичної творчості, насамперед створенню краси. До структури естетичного сприймання входять: емоційний відгук; художньо-естетичний досвід; здатність до співпереживання; художньо-естетичні знання.

Естетичне сприймання суто індивідуальне. Своєрідність визначається не тільки психологічним складом, темпераментом, загальним рівнем розвитку дитини, але й тим досвідом, який передував зустрічі з картиною.

Тому, сприймати твори мистецтва слід розпочинати ще в дошкільному віці. Робота вчителя має бути кропіткою та проводитися у такій послідовності:

1. Показати учням твір.
2. Уважно розглянути картину чи інший твір мистецтва.
3. Назвати автора та назву. (Можливо пофантазувати, домислити, вгадати з учнями назву картини).
4. З'ясувати композицію та плановість (для учнів початкових класів достатньо ознайомлення з терміном "компонування" або "компоновка").
5. Довести доцільність обраного художником колориту, відзначити насиченість, яскравість кольорів.
6. З'ясувати настрій твору, а також надати можливість дітям розповісти про власні відчуття щодо настрою, який викликає мистецький шедевр.

Історія створення Сумського художнього музею

Ідея створення Сумського художньо-історичного музею виникла одразу ж після Великої Жовтневої соціалістичної революції. Вже тоді розпочала роботу комісія по збиранню музейних експонатів, а у 1920 році музей відкрив двері для відвідувачів. Заснування музею пов'язане з іменем його першого директора Н. Х. Онацького (1875-1940) – людини різнобічних обдаровань: художника, поета, педагога, музейного працівника. Завдяки його невтомній подвижницькій діяльності музей поповнився багатьма цінними експонатами.

Поповнення колекції йшло різними шляхами, головним чином за рахунок націоналізованих приватних зібрань. Значне місце в ній зайняли твори з зібрання кийвського колекціонера О. Г. Гансена. Вже у 1927 році музей нараховував понад десять тисяч експонатів. Поряд з творами живопису, графіки та скульптури широко були представлені предмети декоративно-ужиткового мистецтва (понад чотири тисячі), старовинна зброя, речі, знайдені під час археологічних розкопок, фотографії.

У 1939 році відбулося розділення музею на художній і краєзнавчий. У передвоєнний час музей істотно поповнюється творами з найбільших зібрань країни.

На початку Великої Вітчизняної війни зусиллями співробітників музею більшу частину колекції було врятовано: експонати вивезено до Новосибірська, де вони зберігалися разом з колекцією Третьяковської галереї. Частину зібрання, що залишилась, було пограбовано гітлерівцями. 6 лютого 1946 року Сумський художній музей відновлює свою роботу.

У післявоєнні роки триває комплектування всіх відділів Сумського художнього музею. Значно поповнюється колекція творами художників з братніх республік (тепер самостійних, незалежних країн), ведеться наукова робота по атрибуції творів, внаслідок якої стають відомими нові, незнані імена митців, дати створення їх робіт тощо.

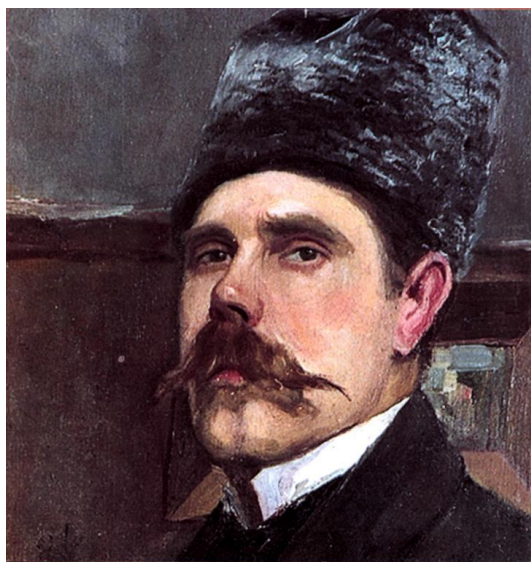
Сьогодні музей нараховує більше одинадцяти тисяч творів, що презентують дореволюційне українське та російське, радянське, зарубіжне і декоративно-ужиткове мистецтво. У фондах зберігається колекція нумізматики, російські та польські медалі.

Музей із задоволенням відвідують сумчани та гості нашого міста.

Никанор Харитонович Онацький (1875 - 1937)

Знайомство з художниками, які презентують свої полотна в Сумському художньому музеї слід розпочати з розповіді про талановитого художника, відомого громадського діяча, уболівальника української культури, засновника Сумського художнього музею – **Никанора Харитоновича Онацького**.

Никанор Харитонович Онацький – наш земляк, народився 9 січня 1875 року в селі Хоменкове Липоводолинського району Сумської області. В 1899 році Никанор Онацький навчається в Строгановському училищі технічного малювання в Москві, а з 1900 по 1905 рік вчиться в Одеському художньому училищі, далі продовжує навчання при Вищому художньому училищі Петербурзької Академії мистецтв.

З 1929 року Н. Х. Юнацький – член АХЧУ. Автор пейзажів: "Місячна ніч" (1901), "Перед грозою" (1914), "Біля прядки" (1915), "Осінній клен" (1919), "Бузок" (1935), "На пасіці" (1937) та інші. У 1906-1932 роках викладає креслення та малювання в різних навчальних закладах Лебедин та Сум. Никанор Харитонович товаришував із багатьма художниками нашого краю, України, інших країн, купував картини у них, збирав (знаходив, відроджував і колекціонував) західне, східне, польське мистецтво тощо.

Онацький відомий і як поет, друкувався в альманахах та збірниках: "Терновий вінок", "З неволі", "Українська мура" (1909). Серед мистецького доробку Н. Онацького чільне місце належить серії автопортретів, дев'ять з яких зберігаються у фондах Сумського художнього музею, один із них (графічний) є логотипом закладу. Кращий з портретів – "Автопортрет у смушковій папасі" написаний у 1909 р. у Лебедині. На полотні зображено молодого енергійного чоловіка, який нагадує постаті вільних козаків, з відкритим сміливим обличчям і твердим поглядом, з довгими вусами.

Помер Никанор Харитонович 2 липня 1940 року.

У Сумському художньому музеї створена меморіальна кімната, присвячена діяльності Онацького. Його картини: "Мальви", "Натюрморт з таранькою", "В селі", "Бузок", "Будинок у Полтаві", "Альтанка" демонструють не тільки високу

професійну майстерність художника, а й характеризують його як тонкого спостерігача життя [3].

Н. Х. Онацький
Осінь. Кленова алея. 1919р.

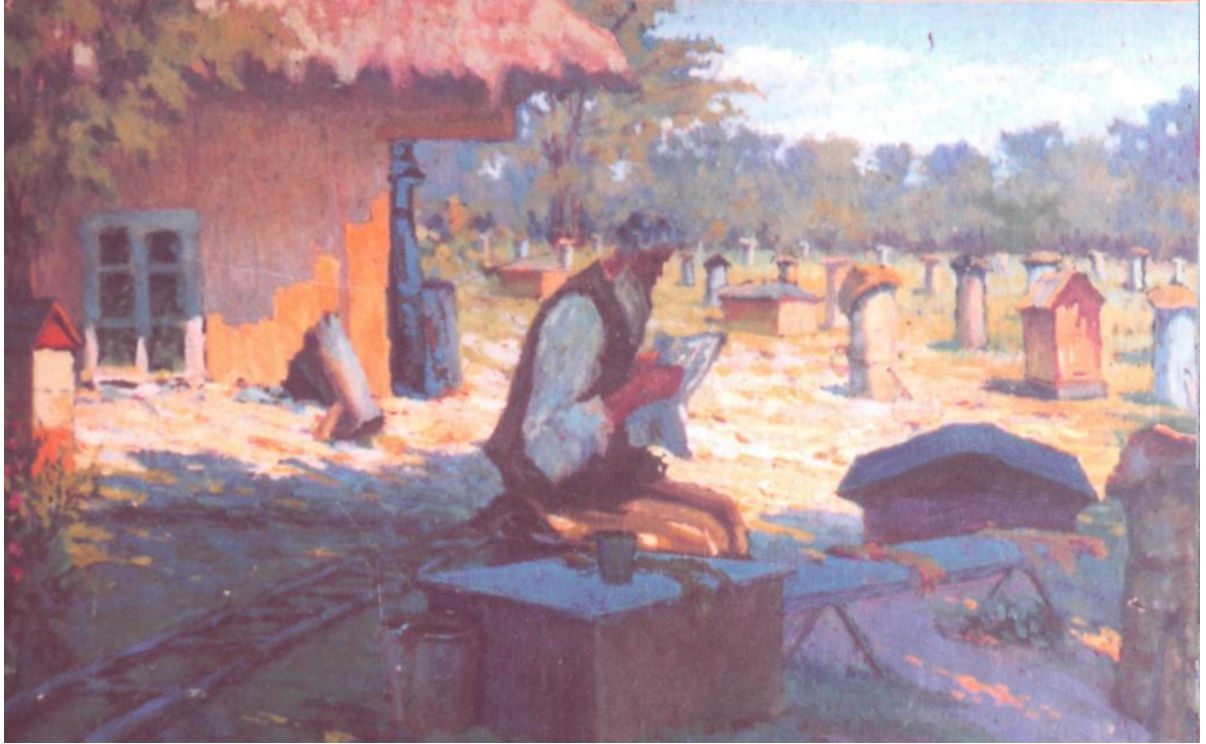
У творчості Н.Х. Онацького втілюються кращі традиції українського реалістичного мистецтва другої половини XIX початку XX ст., розвиток якого йшов шляхом поглиблення та вдосконалення образотворчої мови.

Мистецька спадщина Н. Онацького налічує понад триста творів живопису і графіки. Є в художника також роботи, пов'язані з оформленням книг і поштових листівок (Хата біля Тарасової гори в Каневі), з розробкою орнаментів (для фресок в інтер'єрах сумських будинків культури та освіти), в яких відчутний пошук нових художньо-зображувальних засобів.

Більша частина творів Н. Онацького зберігається в Сумському художньому музеї. Його роботи представлені також у музейних зібраннях Лебедина, Харкова, Луганська, Полтави, Чугуєва, Канева, у приватних колекціях України, США, Франції. Онацький працював у різних жанрах мистецтва, але перевагу віддавав пейзажу, плернерному вирішенню натури.

Дотик сонячних променів, відчуття рідної землі, щирі і чисті враження дитинства художник проніс через усе життя. Тому й темою його творів були краєвиди мальовничих куточків природи, з бузком, мальвами або польовими квітами, які "переходять" до натюрмортів з опішнянськими вазами, озлобленими характерним орнаментом.

Любов до пейзажу обумовлена поетичною натурою художника і відзначається його особливим ставленням до роботи над картиною на відкритому повітрі – однієї з головних ознак мистецтва кінця XIX-початку XX ст. При невеликих форматах і невибагливості сюжетів Н. Онацький у своїх творах вдало поєднує різні жанри: звичайні буденні речі органічно вписує в пейзажний простір, пройнятий бадьорим настроєм ("Курінь", "Зимівник", "Соняшник"). Як проникливий лірик, художник тонко відчуває природу і свої спостереження відтворює в характерних особливостях дерев, кущів, квітів, рельєфу місцевості. Плернерне вирішення властиве і жанровим творам ("Наталка", "Прання білизни", "Пряля" [5]), в яких зображені селяни за хатнім клопотом. Увагу художника привертає етнографічний матеріал: мазанка, піч, прядильний станок – все, що оточує селянина. Онацький своєрідно зображує світлотіньові ефекти, підкреслює характерні риси селянських типажів, передає поезію здорового буття. У пізніх творах живописець прагне відтворити свою потаємну пам'ять про народний побут ("Колодязь", "Голубка", "Пасіка" [5]).

Н. Х. Онацький
На пасіці. 1936р.

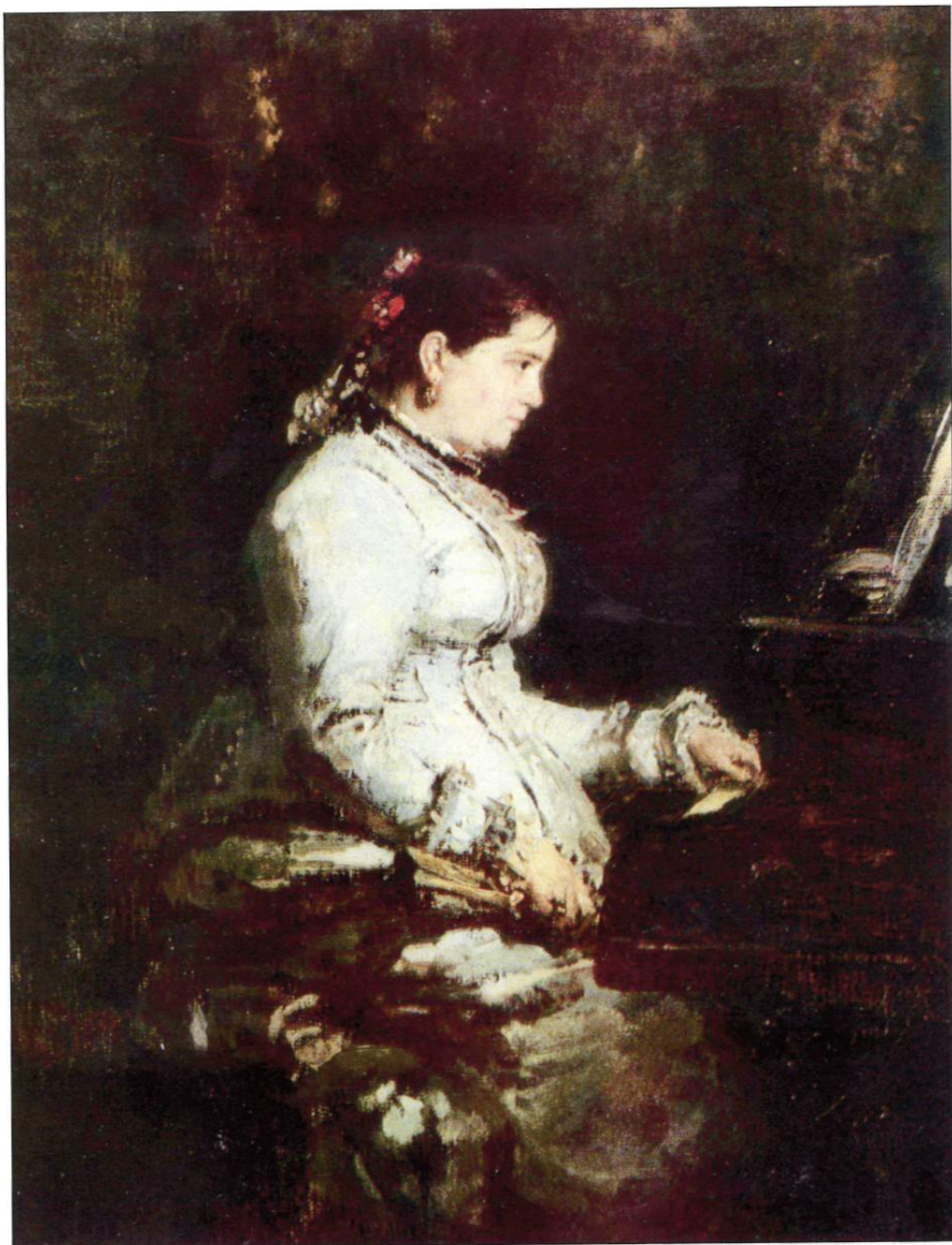
Н. Х. Онацький
Мальви. 1910р.

Н. Х. Онацький
Садиба Надаржинської. 1919р.

Н. Х. Юнацький. Голубка. 1916р.

І. Ю. Рєпін
Біля рояля. 1880 р.

Ілля Юхимович Рєпін (1844 - 1930)

Народився у місті Чугуєві, під Харковом у сім'ї військового. Чотири роки навчався у місцевих художників. У 1863 році вступав до Петербурзької Академії, але його не прийняли, бо він не знав класичного малюнка. Тоді Рєпін вступив до приватної художньої школи, де викладав І. Кримський. У 1864 році І. Ю. Рєпін був зарахований до Академії вільним слухачем. В кінці першого року навчання за картину "Плач Ірмин на розвалинах Єрусалима" він отримав вищу оцінку і став студентом Академії.

Рання творчість художника дуже різна. Він працював над картинами релігійного змісту – "Іов та його друзі" (1869), яка відмічена Малою золотою медаллю. У вільний час Рєпін створював картини побутового жанру – "Підготовка до іспитів" (1864), малював портрети: В. Рєпіна (1867), матері (1867), В. Шевцової, М. Мусоргського (1881), В. Стасова (1883), Л. Толстого (1887) та інші [5].

За полотно "Воскресіння доньки Іаїра" (1871) одержав Велику золоту медаль. Одночасно Рєпін працював над картиною "Бурлаки на Волзі" (1873), яка прославила художника.

З 1873 року І. Ю. Рєпін виїжджає до Франції та Італії, де були написані "Паризька кав'ярня" (1875), "Садко" (1876) та інші [5]. У 1876 році Рєпін селиться у м. Чугуєві, через рік – у Москві, з 1882 року – у Петербурзі, а з початку 1890-х років – у Вітебській губернії.

З 1878 року Рєпін – член "Товариства пересувних художніх виставок". У 1894 – 1907 роках стає професором – керівником майстерні Академії мистецтв. В ці роки він пише картини: "Хресний хід у Курській губернії", "Арешт пропагандиста", "Відмова від сповіді", "Не чикали", "Царівна Софія", "Іван Грозний та його син Іван", "Запоріжці пишуть листа турецькому султану", "Урочисте засідання Державної Ради" (останній витвір митця).

І. Ю. Рєпін був історичним живописцем, автором картин на революційну тему, жанристом, портретистом. Займався офортом та літографією.

У Сумському художньому музеї є картина "Біля рояля" (1880), яка належить до побутового жанру. Твір відзначає висока живописна культура. Колірна гама побудована на протиставленні контрастних, але врівноважених і гармонійних тонів. Основну увагу приділено духовному світові моделі, передачі її настрою [3].

А. І. Куїнджі
Гірський схил. 1887 р.

Архип Іванович Куїнджі (1841 - 1910)

Період художнього формування Куїнджі оточений легендами, рік народження встановлено приблизно. Він народився у Маріуполі в бідній грецькій сім'ї. Прізвище "Куїнджі" починає з'являтися з 1857 року. Куїнджі був учнем „школи Айвазовського". На початку шістдесятих років Куїнджі у Петербурзі, де відвідує Академію мистецтв вільним слухачем.

Перші роботи Куїнджі відносяться до початку 70-х років. Вони відповідають концепції передвижницького пейзажу: "Осіннє бездоріжжя" (1870), "Чумацький шлях у Маріуполі" (1875), "Березовий гай" (1879) та інші [5]. З'являються пейзажі, в яких акцент робиться на „видовищі", яке протиставляється глядачу.

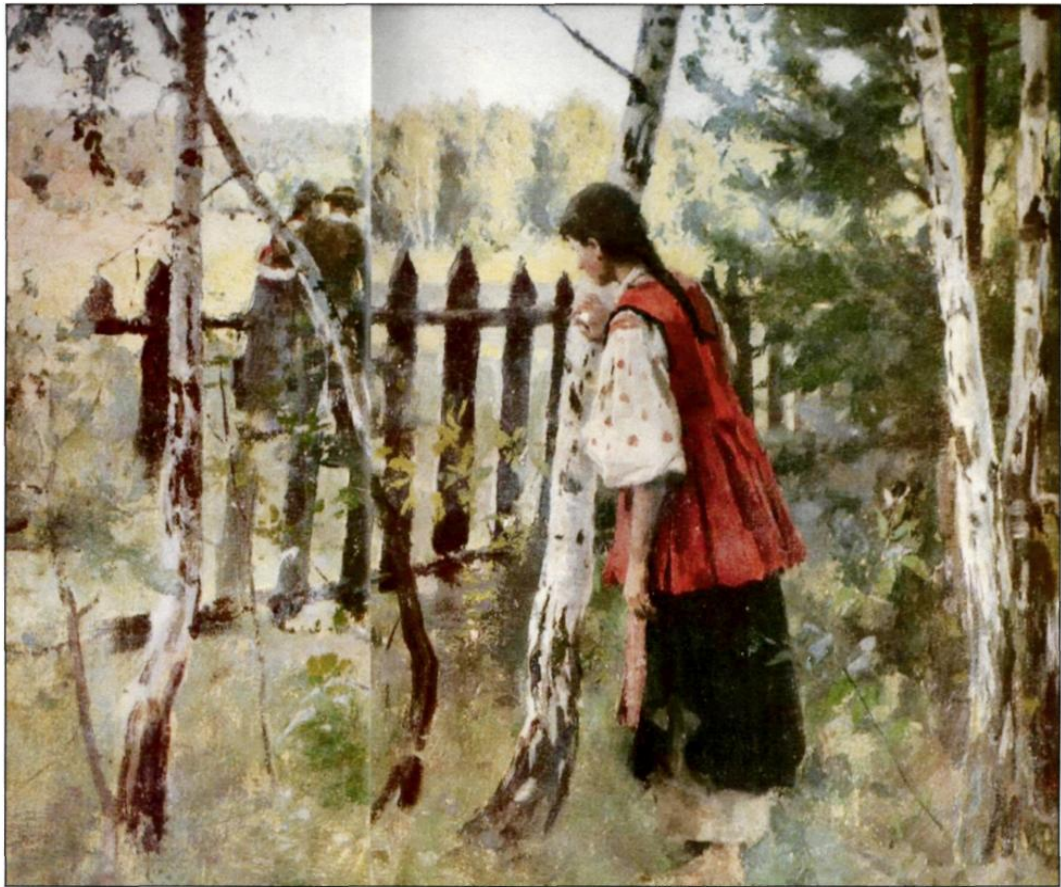
З усіх полотен художника найбільшою популярністю користується його "Місячна ніч на Дніпрі" (1880). Вона зробила фурор серед глядачів.

На рубежі 1870-80-х років у житті Куїнджі відбуваються зміни. Він не виставляє своїх картин і майже нікого не пускає до себе. Витвори цього часу не мають дати. У ряді витворів варіював мотив плям місячного або сонячного сяйва. В інших – ефект туману. Це своєрідне переосмислення досліду імпресіонізму. Художник будує свою картину заново, творить її як світлову ситуацію (серія "Захід сонця").

Куїнджі займається педагогічною діяльністю, створює свою школу. З 1892 по 1897 рік викладає в Академії мистецтв. Куїнджі вчив розрізняти роботу над етюдом і картиною, вкладати в пейзаж внутрішній зміст, не забуваючи при цьому про сміливість формальних речей.

У своїх пізніх роботах і в роботах своїх учнів Куїнджі стикається з мистецтвом ХХІ століття.

У Сумському музеї виставлена робота "Гірський схил" (1887). Стан природи позбавлений повсякденності, в ньому є дещо урочисте, дещо театральне, уособлення величі природи, її загадковості та неосяжності. Гірський пейзаж виконано по пам'яті, але має рідку достовірність, яка створена чисто умовними засобами – перебільшенням контрастів світла і кольору, узагальненням форм та силуетів. В цьому пейзажі особливо відчутний неоромантичний характер творчості художника [3].

М. К. Пимоненко
Ривнощі. 1901 р.

Микола Корнійович Пимоненко (1862-1912)

Народився художник у Києві. Там він зростав і мужнів. Але з самого дитинства віддано полюбив село, його мешканців, які часто приїздили на гамірні київські ринки.

Батько – відомий київський різьбяр по дереву і живописець. Він прищеплював сину любов і повагу до простого люду, вчив поважати його працю. Підлітком Пимоненко допомагав батькові у його роботі. З усіх сіл України приїжджали люди подивитись на їх роботи. Часто виїздили вони виконувати замовлення у Васильків, Боярку та інші містечка і села.

Чотирнадцятирічний Микола стає учнем Київської художньої школи. Вчителями Пимоненко були: Микола Мурашко, Йосип Буткевич та Харитон Платонов.

У своїх творах, які були присвячені життю та побуту українського селянства, Пимоненко намагався розкрити красу людської праці, показати народний побут та його національну властивість. З палкою любов'ю до свого народу, з великою майстерністю та життєвою правдою він створював образи простих людей. Герої його картин написані разом з їх radoщами та смутком, у хвилини відпочинку та у часи тяжкої селянської праці.

Про Пимоненка, як про художника, заговорили після появи на академічній виставці в Петербурзі у 1885 році його невеликої картини "Гальорка". Вона була написана олією. Картина "Гальорка" продемонструвала неабиякий художній талант молодого художника, велике почуття гумору та майстерність живописця.

У 1891 році на академічній виставці Пимоненко експонує картину „Весілля у Київській губернії". Цей витвір є одним з найкращих серед ранніх робіт художника та визначною картиною всього українського живопису кінця ІХ століття.

З великою живописною майстерністю виконана картина художника "Суперниці" ("Біля криниці").

У Сумському художньому музеї зберігаються декілька полотен майстра. Серед них картина „Ревнощі" (1901) [5]. Постаї персонажів органічно пов'язані з пейзажем. На першому плані дівчина в яскравому українському вбранні, на її обличчі прикрість від підглянутого побачення. На другому плані, в глибині полотна пара закоханих. Колорит картини підкреслено буйством літньої природи, яка символізує молодість, радість, кохання [3].

С. І. Світославський
Дворик, освітлений сонцем. 1890 – і рр.

Сергій Іванович Світославський (1857-1931)

Народився у 1857 році у Києві, у родині чиновника. Дитинство провів у Пскові, потім у Петербурзі, а в 1870 році переїхав з сім'єю до Москви. Користуючись долею, Сергій Іванович Світославський в 1875 році складає вступний екзамен у Московське училище живопису, скульптури і зодчества.

Художнику треба було визначити свій шлях у мистецтві. Світославський приєднується до товариства пересувних виставок і в 1884 році на загальних зборах товариства він приймається його експонентом.

Перша половина 90-х років винятково продуктивна у творчості художника. Створюються такі полотна як: "Заїжджий двір у Москві", "Василь Блаженний", "Вечір в степу", "Сутінки", "Осінь" та інші.

Після 1910 року сім'я Світославський здійснює подорож у Середню Азію. Художник побував у Бухарі, Ашхабаді, Самарканді. Виразною живописною мовою передав художник своєрідність східної архітектури, її зв'язок з навколишнім пейзажем. Близько 60-ти великих етюдів привіз Світославський з Азії.

Високо принциповою людиною виявив себе Світославський і як член журі конкурсу проектів на пам'ятник Т. Г. Шевченка у Києві.

В останні роки Сергію Івановичу стає важко працювати з-за хвороби очей, яка незабаром привела його до майже повної сліпоти. Середньоазіатську серію він так і не закінчив. 19 вересня 1931 року, на 75-му році життя С. І. Світославський помер і був похований на Лук'янівському кладовищі у Києві.

Сила творів Світославського в тому, що проста людина міркує, сумує і радіє, мріє дивлячись на картини майстра.

В Сумському художньому музеї є один з найкращих пейзажів "Дворик, освітлений сонцем" (1890-ті) [5]. Пейзаж має спокійний, ліричний характер, відчувається тепло. У цьому пейзажі художник відтворює образ золотої осені в усім багатстві її барв. Листя дерев з мерехтливим сонячним відблиском на ньому написано у надзвичайно різноманітній кольоровій гамі, починаючи від найсвітліших охристих і закінчуючи коричневими тонами. Виконаний широким пензлем, він в той час передає конкретні риси зображеного [3].

І. Т. Хруцький
Квіти і фрукти. 1836 р. Фрагмент.

Іван Трохимович Хруцький (1810-1885)

Російський живописець.

Вчився у Петербурзькій художній академії у А. Г. Варнека.

Іван Трохимович Хруцький – автор багатьох натюрмортів, виконаних у предметно-ілюзійній манері. Наприклад, відомий твір "Квіти та плоди" (1839 рік, Третьяковська галерея). Полотно містить "живі" соковиті плоди та квіти, святковість фарб манить і вабить глядача, зачаровує теплим зворушливим почуттям.

Крім натюрмортів Хруцький написав і багато портретів („Автопортрет", 1881 рік), інтер'єрів. Інтер'єри та портрети виписані з великою майстерністю, але улюбленою темою залишається натюрморт, який спокушає нас безпосередністю сприйняття природи та гармонійністю кольорової гами.

У Сумському художньому музеї зберігається картина Івана Трохимовича Хруцького "Квіти і фрукти" (1836 рік) [5]. Цей натюрморт визначає високий художній рівень живописця. Художник відобразив на картині різні предмети побуту, овочі, фрукти, квіти з відчутною достовірністю.

Усі предмети, які передані на полотні, мають різні строки дозрівання, тому автором було зроблено велику кількість начерків, ескізів і малюнків у різні пори року. Завдяки цьому сьогодні полотно сприймається глядачами цілісно, як робота створена за короткий час, і всі предмети, що містяться у натюрморті, тільки-но подано до столу. Саме це й підкреслює талант художника [3].

С. І. Васильківський
Ярмарок у Полтаві. 1902 р. Фрагмент

Сергій Іванович Васильківський (1854-1917)

В історії українського образотворчого мистецтва почесне місце належить видатному художнику С. І. Васильківському. Початкову художню освіту Васильківський здобув у Д. І. Безперчого. Пересувні художні виставки, які організовувалися у Харкові в 70-х роках, вирішили долю майбутнього художника. В 1876 р. він їде до Петербурга, де стає слухачем Академії мистецтв.

За час навчання він був удостоєний одинадцяти срібних і двох золотих медалей. Академію художник закінчив з правом на закордонне відрядження. Під час перебування в Парижі він познайомився з І. П. Похитоновим, вивчає у художника-самоука його особливу техніку й технологію живопису. Подорожуючи по Франції пише картини "Околиці Сен-Себастьяно" та інші. Побував Васильківський в Англії, Італії, Німеччині і в Африці.

Розквіт творчості художника припадає на 90 роки ХІХ ст. – початок ХХ ст., коли він створює свої кращі роботи.

С. І. Васильківський написав понад 3000 пейзажів, жанрових і історичних картин. Його роботи зберігаються у музеях Москви, Петербурга, Києва, Одеси, Ташкента та багатьох інших міст.

Цінна колекція творів живописця експонується в Сумському художньому музеї та його філіалі – Лебединському художньому музеї. Представлені тут картини і ескізи знайомлять відвідувачів з багатогранною творчістю митця: "Вечір над річкою" (початок ХХ ст.), "З пасовиська" (1880), "Слобода Мерефа" (1912), "Зимовий шлях", "Зима", „Церква в Галичині" (1913), "Гаспра", "Казбек", "Козак", "Козак в степу", "Подарунок" та інші.

Творча спадщина С. І. Васильківського – пейзажі, жанрові й історичні картини – цінний вклад у скарбницю вітчизняної культури.

Правдиво розповідає митець про побут свого народу в картині "Ярмарок в Полтаві" (1902), яка експонується у Сумському музеї [5]. Художник дотепно передає характери дійових осіб: неповороткого гончаря й жінки в зеленому очіпку, цигана, який продає конячину, та селян, які плескають один одного по руках. Площа залита світлом, повітря сухе й трохи запилене, небо по-осінньому прозоре й тихе. Точно прописані деталі: посуд, упряж, одяг людей та інше [3].

Ф. Г. Кричевський
Три покоління. 1913 р.

Федір Григорович Кричевський (1879-1947)

Федір Кричевський – син земського фельдшера з міста Лебедин на Сумщині. Федір був здібною дитиною. Ще з дитинства він почав малювати, виліплювати різні фігури з глини.

У селі Мала Ворожба, куди родина Кричевських переїхала з Лебедина, Федір захопився пам'ятниками старовини. Закінчивши двокласне училище, з цілим альбомом малюнків та виліпленим портретом Шевченка, шістнадцятирічний Федір їде до Москви, щоб вступити до училища живопису, скульптури та архітектури. В училище його не прийняли, але обдарованого юнака помітив викладач училища К. Савицький. Цілий рік він давав йому уроки малюнка та уроки з загальноосвітніх предметів. Так, Кричевський склав вступні іспити та став студентом.

Декоративний соковитий живопис полюбився Кричевському Після закінчення училища Франц Рубо прийняв Кричевського у свою майстерню в Петербурзькій академії мистецтв. Мову монументального живопису, найважливіші образні засоби він опанував у Ф. Рубо, досконало використовував їх у своїх картинах.

Трагізмом матері пронизана дипломна картина Кричевського "Похорон" (1910). Того ж року він створює протилежне за настроєм полотно "Наречена", сповнене почуттям радості.

Герої Федора Григоровича Кричевського не титани. Це прості, але з почуттям власної гідності люди. За доброту, працелюбність, душевну щедрість художник віддав їм своє серце, свій талант.

У Сумському художньому музеї експонується картина Кричевського "Три покоління" (1913) [5]. Її відзначають лаконічний малюнок, чіткий силует, декоративне колірне вирішення. Ідея картини – єдність поколінь. Молодість, зрілість, старість... Три етапи життя, три різні світовідчуття. Дивлячись на бабусю, матір і доньку, ми сприймаємо їх, як єдину родину, в якій панують злагода і мир. Митець зобразив їх у профіль, це дозволило підкреслити їхню схожість. Має картина й символічний зміст. „Три покоління" – це втілення неперервності життя. Картина прославляє гуманні гармонійні стосунки, стверджує духовну спадкоємність трьох поколінь. Це, неначе ланцюг, що веде з минулого в майбутнє. У картині звеличується і прославляється жінка, мати, материнство [3].

Д. І. Безперчий
Бандурист. Початок 1860 – х рр.

Дмитро Іванович Безперчий (1825-1913)

Народився у слободі Борисівка 30 жовтня 1825 року (нині Курська область Росії). Був кріпаком у графа Д. Шереметьєва. З 1843 року став слухачем Петербурзької академії мистецтв, де навчався у Карла Брюллова. У 1846 році отримав звання некласного художника історичного і портретного живопису. Працював вчителем малювання у Ніжинській гімназії, а згодом (1850-1890) – в середніх навчальних закладах міста Харків.

Значний внесок зробив у розвиток української школи мистецтв, виховання талановитої молоді.

Митцем написані жанрові картини "Сватання на Гончарівці", "З поля" (1860), "Бандурист" (початок 1860-х), "Автопортрет" (1846).

Дмитро Іванович створив окремі ілюстрації до творів М. Гоголя, М. Лермонтова, О. Пушкіна. При дещо умовній композиції і сухуватому колориті твори Безперчого відзначаються реалістичним забарвленням.

Помер Дмитро Іванович у 1913 році.

Одним з кращих жанрових полотен Безперчого справедливо вважається "Бандурист" [5]. Художник виконав два варіанта картини, перший з яких зберігається в Сумському музеї. На передньому плані ми бачимо дівчат та хлопців у національному вбранні, які уважно слухають сивого бандуриста. Ліричність дівочих образів зачаровує глядача та надає картині українського колориту, притаманному середині дев'ятнадцятого сторіччя. Постаць кобзаря підкреслює співучість, талановитість українського народу, надихає натхненням, надає картині, що витримана загалом у сентиментальному ключі, своєрідного поетичного забарвлення.

Промінь світла лягає на бандуру, підсилюючи враження прагнення українського народу до волі, свободи, надії на краще життя. Зображення на задньому плані, освітленої частини неба, значно посилює це враження. Своєю піснею бандурист несе у життя й до народу правду, віру, надію, любов до Батьківщини, спроможність сили української життєдайності [3].

Т. Г. Шевченко
Судня рада. 1844 р. Фрагмент.

Тарас Григорович Шевченко (1814- 1861)

Шевченко народився 9 березня 1814 року у селі Моринцях Черкаської області. Батьки Шевченка були кріпаками. У восьмирічному віці віддають Тараса у школу до дячка-вчителя.

З ранніх років Тарас цікавився народною творчістю, вчиться читати і писати. Рано виявився у хлопця хист до малювання. Восени 1829 року пан віддає Тараса вчитися до досвідченого майстра, а у 1832 році законтрактував Ширяєву – майстру різних живописних справ.

У лютому 1837 року Товариство заохочення художників дозволило Шевченкові (неофіційно) відвідувати навчальні класи. У квітні 1837 року Брюллов створює портрет Жуковського, який був розіграний. За ці гроші було викуплено Тараса Шевченка з кріпацтва – 25 квітня 1838 року. Тепер Шевченка було офіційно зараховано "стороннім слухачем" до Академії мистецтв.

У січні 1839 році його зарахували пансіонером Товариства заохочення художників. У квітні цього ж року Шевченка нагородили срібною медаллю за малюнок з натури. У 1840 році – срібною медаллю за першу картину олійними фарбами "Хлопчик-жебрак дає хліб собаці". У вересні того ж року Шевченка відзначено третьою срібною медаллю за картину "Циганка-ворожка". З під рук Шевченка виходять малюнки "Козацький бенкет" (1838), "Натурниця" (1840) та низка портретів. Визначним твором цього періоду є картина олійними фарбами "Катерина" (1842 рік).

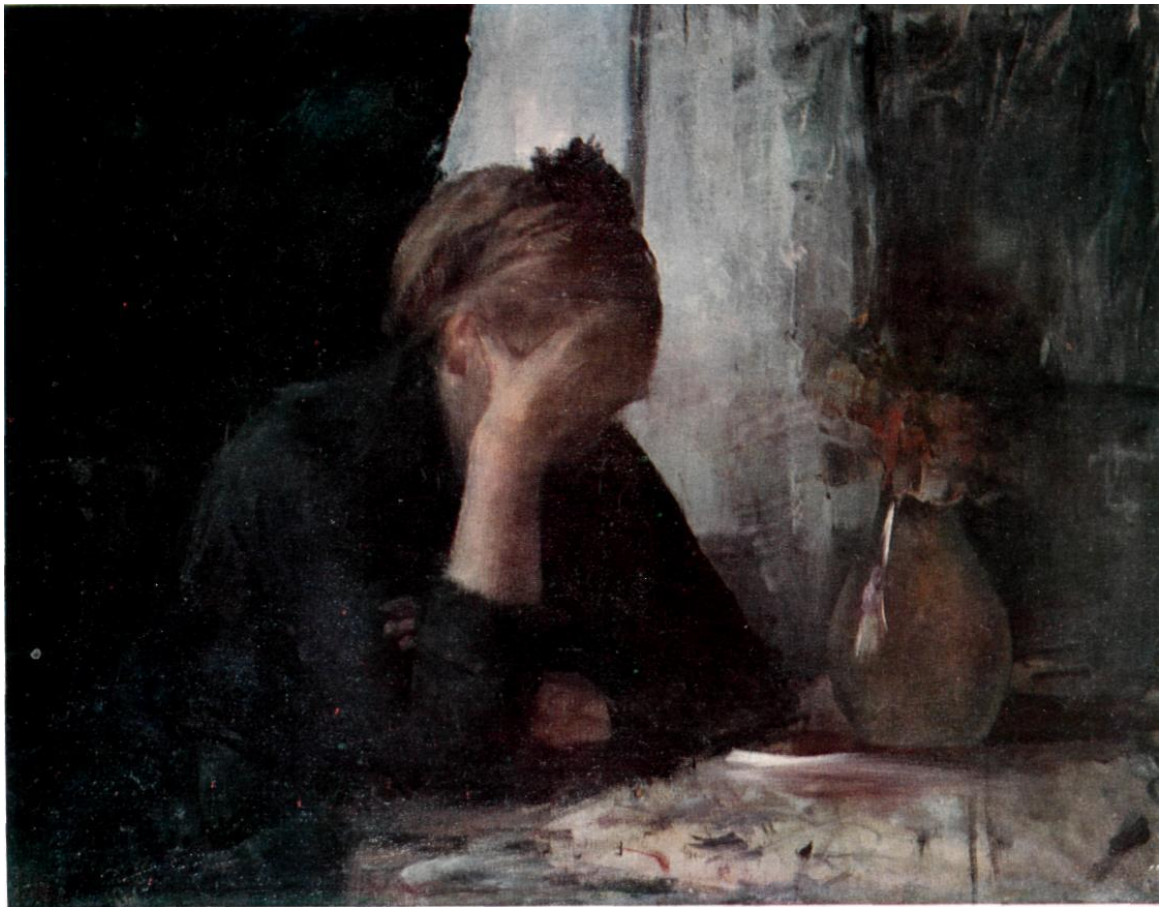
У березні 1845 року Шевченко закінчив навчання в Академії мистецтв.

В травні 1859 року Шевченко одержав дозвіл виїхати на Україну, в цей період він написав чимало малюнків. 7 вересня 1859 року поет прибув до Петербурга. 2 вересня 1860 Рада Академії мистецтв ухвалила надати Шевченкові звання академіка гравірування.

10 березня 1861 року помер Тарас Григорович Шевченко.

У портретах, картинах, акварелях і малюнках в альбомах він правдиво відтворив істотні сторони дійсності, народний побут, життя українців.

Живописний талан Т. Г. Шевченка безмежний, і розказати про весь його творчий шлях у коротеньких нотатках неможливо. Головне – дати можливість дітям доторкнутися до прекрасної живописної його спадщини.

М. Башкирцева.
Горе. 1882 г.

Марія Башкирцева – таке коротке й талановите життя

Вишукане" місцеве товариство втомило Марію своєю обмеженістю, відсутністю високих прагнень, і 11 листопада 1876 року вона покидає Гавронці, в яких народилася 7 жовтня 1880 року, але не назавжди.

У Ніщі інтерес Марії до України певною мірою задовольняє дід Бабанін. Він розповідає їй історію Київської Русі, вона складає список династій. Матері, яка в той час перебувала в Петербурзі, замовляє повну історію Русі.

Надії на голос не справдилися, і Марія захоплюється малюванням, але швидко розуміє, що в Ніщі вчитися ні в кого і їде в Париж. З жовтня 1877 року починає навчатися в художній майстерні Рудольфа Жюльєна. Швидко досягає майстерності, яка не залишається непоміченою. Бере участь у виставках, її роботи хвалить преса. На неї звертають увагу найбільші авторитети французької культури. Вона зустрічається з ними, листується. Зокрема з письменником Гі де Мопассаном (1850-1893), який безуспішно домагався її прихильності. Приходить справжній успіх, але й хвороба прогресує.

У травні 1881 року Костянтин Башкирцев (уже маршалок Полтавського дворянства) приїздить в Париж, щоб забрати жінку й дочку на Україну. Хоча нічого, крім розкішної природи, вдома Марію не приваблювало.

У цей приїзд Марія з ріднею побувала в Сумах. За кілька років до цього один з її дядьків Бабаніних під час сварки дав ляпасу справникові Сулимі, а той подав у суд. Судова справа затяглася, і Бабаніна вкотре викликали до окружного суду в Сумах. Після брудної Полтави Марії тут сподобалося. Вона писала у своєму "Щоденнику": "Суми – це тільки повітове місто, але чисте, чепурне, багате, повне шкіл, скрізь, врешті відчувається добробут".

У липні Марія з ріднею приїздить до Києва на прощу в Печерську Лавру. Марія зачарована красою Києва, а батьки вимолювали в Лаврі одужання для дочки. Марія тим часом нотувала "Я все ще не чую, і зір мій слабне". З Києва вона повертається до Парижа. У вересні стан її різко погіршується, їй радять виїхати до теплої Іспанії, куди вона й виїхала. В жовтні Марія знову в Парижі. Але вона вже пропустила престижну виставку в Салоні. Тієї ж осені на одній з виставок Марія побачила картину "Жанна Д'Арк" Юлія Бастьєн-Лепажа (1848-1884), яка її вражає. Скоро вона знайомиться з художником, іншими його роботами. Його мистецтво стає взірцем для Марії. Життя простого люду було основною темою робіт Лепажа. Займалася Башкирцева і скульптурою, її

"Невинна" знаходиться в паризькому музеї д'Орсе. У жовтні 1882 року Марія востаннє приїздить в Україну на виклик батьків. Побувала в Гавронцях, у Черняківці, яку вважала рідною. Заїхала в Київ на добу, зустрілася з родичами і виїхала до Парижа. Марії, свіжій і рожевій, з квітучим виглядом, лікар ставить остаточний діагноз – сухоти (туберкульоз).

Ще були роботи й виставки, зустрічі з Лепажем. Спалахнуло кохання, яке не мало майбутнього, Лепаж теж був хворим на ту саму хворобу. Була смерть батька, якого вона вже не могла провести до могили, за чим дуже шкодувала. 31 жовтня 1884 року не доживши 23 дні до 24 років Марія померла. Поховали її на паризькому цвинтарі Пассі біля Єлисейських полів.

Траурна процесія на мить спиняється біля будинку, де живе Бастьєн-Лепаж. Його, зовсім зсохлого, бере на руки брат Еміль і підносить до вікна. Згаслим поглядом дивиться він униз, і його спечені уста шепочуть: "Марія...". Лепаж помре рівно через 40 днів – 10 грудня 1884 року. На його могилі буде встановлено пам'ятник роботи найславетнішого французького скульптора Огюста Родена (1840-1917). За проектом архітектора Еміля Бастьєн-Лепаж на могилі Марії мати спорудила величну каплицю у візантійському стилі і заповіла поховати себе поруч з дочкою.

У наступному 1885 році в Парижі було видано "Каталог творів панни Марії Башкирцевої, що супроводжував повну виставку її картин, а їх там було понад 150 ("Жан і Жак". Лувр. Париж – перед вами).

У 1887 році в Парижі вийшов "Щоденник" М. Башкирцевої (писався французькою мовою), дуже скорочений матір'ю (опущено всі місця, де описано складні стосунки батьків Марії). В 1902 і 1916 роках він вийшов у російському перекладі в Росії. А ще раніше у Німеччині та Англії. Останній раз видавався в 1991 році в Москві у видавництві "Молода гвардія". Повністю ні разу не видавався, як і не видавався українською мовою. В Росії Башкирцеву вважають російською художницею, бо за життя Марії Україна була в складі Росії.

Невдовзі після посмертної виставки творів Марії мати перевезла близько сотні картин в Гавронці до сина Павла. Після революції більшість із них потрапило до Полтавського художнього музею, а на початку Великої Вітчизняної війни в музей влучила бомба і картини загинули.

І все-таки, частина робіт Марії Башкирцевої збереглася. Знаходяться вони в Німці, де в міському музеї є постійно діюча виставка, є в картинній галереї Люксембурзького палацу в Парижі. У Луврі (Париж). Причому з українських і російських художників вона туди потрапила першою. Є її роботи в Російському музеї (Петербург), в Дніпропетровську, Харкові, одна робота є в Сумах – "Горе" [5].

Мати на багато пережила дочку. Вона поховала сина Павла, що помер в 42 роки від сухот, онука Миколу, який помер від тієї ж хвороби, сестру Софію, племінницю Діну, яка жила з ними в Франції і стала графинею Тулуз-Лотрек, але прожила недовго. Впродовж десятиліть щодня вона ходила до каплиці на цвинтар Пассі. Поступово проживала залишки багатства. Змушена була продати квартиру в Парижі і повернутися в Німцу, де мала віллу, яку пізніше теж довелося продати. Доживала поряд з віллою у маленькому флігелі, де зберігала особисті речі дочки, її книги, картини.

Мати жила, щоб "підкуватися, аби не вмерла слава Марії". Вона померла в 1917 році у 80-річному віці, в тому ж кріслі, в якому зустріла смерть Марія. Нікому було згадати про її заповіт – поховати поряд з донькою в Парижі. Її поховали в Німці. Могила її загубилася, бо доглядати було нікому. Башкирцевих не стало. Лишилася тільки слава Марії. Її іменем названа вулиця в Німці.

Ілля Рєпін (1844-1930) схвально відгукнувся про мистецтво Башкирцевої. Він вважав, що її чекало велике майбутнє, бо вона "була виняткова натура, певна річ, незвичайна".

**Чередниченко
Олександр Миколайович –
наш сучасник**

Народився 26 лютого 1958 року
в м. Лозова Харківської області.

З 1973 по 1977 рр. навчався в Харківському державному художньому училищі у відомого українського живописця і графіка В. І. Лапіна.

З 1977 по 1982 рр. – навчання в Харківському художньо-промисловому інституті у професорів В. В. Сизикова, Б. В. Косарева, А. В. Мартинця, А. Ф. Проніна.

У 1982 році, по закінченні інституту, був направлений до Сумського художньо-виробничого комбінату Художнього фонду Української радянської соціалістичної республіки.

З 1989 року – член Молодіжного об'єднання Спілки художників.

У 1992 вступає до Національної Спілки художників України.

З 1995 по 1997 рр. – відповідальний секретар Сумської обласної організації Спілки художників України.

З 1997 по 2004 – голова правління Сумської обласної організації НСХУ.

2001 рік – Лауреат обласної премії в галузі літератури та мистецтва.

У 2004 році йому присвоєно почесне звання "Заслужений художник України".

О.М.Чередниченко є учасником багатьох міських, обласних, всеукраїнських та зарубіжних виставок.

Його твори знаходяться в Дирекції виставок Міністерства культури України, Сумському обласному художньому музеї ім. Н. Онацького, Чугуївській картинній галереї, Конотопській картинній галереї, Шосткинському музеї імені І. Кожедуба, центрі мистецтв "Собор" (м. Суми) [1].

О.М.Чередниченко
Вечір. Вітряк. 2005, *полотно/олія*, 70x80

**Список основних виставок
Олександра Миколайовича Чередниченка:**

1991 – Всеукраїнська виставка, присвячена п'ятій річниці Чорнобильської трагедії, м. Київ;

1991 – Республіканська виставка, присвячена 900-річчю козацтва, м. Київ;

1991 – Міжнародна виставка "Єдність", присвячена 100-річчю поселень українців в Канаді;

1991 – всеукраїнська виставка "Бабин яр", м. Київ;

1994 – виставка сумських художників, присвячена 10-річчю утворення обласної організації СХУ, м. Київ;

1994 – Всеукраїнська виставка, присвячена Дню Перемоги, м. Київ;

1994 – виставка сумських художників в м. Целле, Німеччина;

2002 – персональна виставка робіт в Літературній вітальні Сумського державного університету;

2003 – регіональна виставка, присвячена 65-річчю ХОНСХУ, м. Харків;

2003 – Всеукраїнська Різдвяна виставка;

2003 – персональна виставка робіт в Мистецькому центрі "Собор", м. Суми;

2004 – персональна виставка робіт в Літературній вітальні Сумського державного університету;

2004 – персональна виставка в галереї Сумського міського управління архітектури;

2004 – персональна виставка робіт в мистецькому центрі "Собор", м. Суми [1].

Буденні турботи. 2003, *полотно/олія*, 70x80

Вечоріє. 2005, *полотно/олія*, 70x80

Згадаймо не такий вже й далекий час, коли митці всіляко намагалися виборсатися з методу соцреалізму, шукаючи власний шлях. Йдеться про національно свідомих митців пензля, для яких поняття фігуративності було невіддільним від поняття українського світу.

Ми ще й досі не усвідомлюємо, що добротне малярство, від якого "відхрещувалися" в тому часі, не було насправді каменем спотикання, навіть тоді, коли художники працювали у пейзажі, не надто заангажованому жанрі, як станкова картина. Адже справа не в "широкому" чи "гладенькому" письмі, не в тому, що всі писали однаково, – справа у внутрішньому (екзистенційному) відчутті свого українського довкілля, якщо вести мову про жанр пейзажу. Нині ми можемо репрезентувати його на будь-якому рівні – не у вигляді "етюдного матеріалу", а картини, що співмірна з кращими надбаннями українського пейзажу ХХ століття.

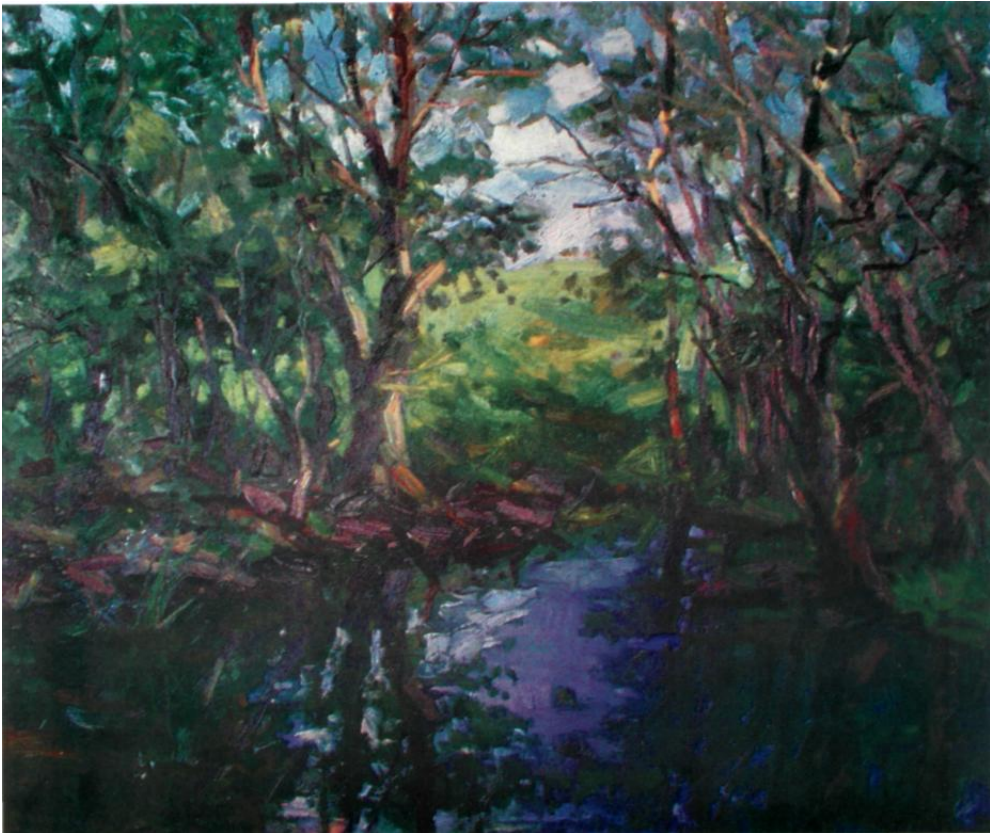
Відтак знайомимося – Олександр Чередниченко із міста Сум. Красиві краєвиди. Все в них начебто звичайне. Звичайні "натурні мотиви", апробована техніка малярства. Чогось особливого, зрештою, нема, якщо на перший погляд. Але "бере за душу"... В чому ж річ? Може, в тому, що роботи митця екстраполюють щось з далекого минулого в наш час? А може, в тому, що всім нам набридло бачити на виставках претензійне оригінальничання, дивлячись на яке паморочиться в голові? Спробуємо "розібратися" в тому. Не лише простежимо "що" і "як" втілює на полотні маляр, але й збагнемо, що зазвичай залишається поза увагою, позаяк ми багато чогось "недобрали" в наших академіях...

Дивимося "Перший сніг". Жанр пейзажу. Розмір 80x100 см. Масштаб "кімнатної" картини. Викінченість також говорить про завершеність твору. Є настрої, ще щось є... Але що? Отут ми і німіємо.

Структура є, композиція, "лінія горизонту, що формує душу" є! Не забуваймо цю знамениту формулу Миколи Гоголя. Не втомлюймося собі і колегам щоразу її нагадувати під час огляду творчого результату. Вона, лінія обрїю, в "Першому снігу" розділяє полотно навпіл, створюючи враження безкінечності, відчуття сакралізованого зимового довкілля. Архітектоніка картини (взаємозумовленість плям у сенсі статички) виважена так, як врівноважити міг би народний митець. Отож від народної картини, від світогляду українського, від традиції жанру пейзажної картини минулого віку "Перший сніг" О. Чередниченка.

Дорога до дому. 2005, *полотно, олія, 80x90*

Джерело. 2005, *полотно/олія, 70x80*

У структурі композиції у пластичному відчутті українського тривимірного простору, в тому, що зветься позачасовим виміром, може бути справжнє образотворення. А техніка, засоби відтворення разом з вільним творчим самовиразом – вже як щось похідне...

У багатьох пейзажах Олександра Чередниченка увагу привертає спочатку передній план, те, що в академічному розумінні має бути другорядним; у нашого автора воно – першорядне. Чому так?

Художник дивиться на світ очима свого краю, своєї землі, яку відчуває повсякчас під ногами. Передній план у широкому розумінні для нього – це все те ж відчуття сакрального зв'язку земного з небесним. Оперуючи традиційною технікою малярства, маючи в собі те, що складає сутнісну основу українськості творчого самовиразу, художник виглядає самотньо і незалежно.

У натюрмортах О. Чередниченка структура композиції, ритмова організація, пластичне моделювання свідчать про те, що художник із Сум має свій голос, свою інтонацію і регістр творчого діапазону – відтак є суголосним до тих тенденцій, котрі в наш час репрезентують в Україні образотворче мистецтво.

Узагальнюючи стислий розгляд творчості митця, скажемо кілька слів про вальорний прийом письма, найбільш поширений та прийнятний для пересічного глядача. Цим прийомом користується і О. Чередниченко. Такий прийом може бути плідним за умови, коли "вгадані" локальні плями на полотні, а їхнє опрацювання "насичене" відтінками основного кольору.

Відтак сумарність відтінків створює багатство колориту. У Чередниченка воно не афішоване, не крикливе, а тому й справляє враження якоїсь інтимності довкілля Сумщини. Йдеться про те, що різні регіони України мають свою повітряну перспективу, своє колірне увиразнення.

Воднораз є щось об'єднуюче. Усвідомлення цього настає лиш тоді, коли художник відчуває свою приналежність до материзни, до всіх теренів українських як єдиного духовного ареалу.

Дивлячись на роботи Чередниченка, ми на підсвідомому рівні відзначаємо це. А тому з довірою ставимося до його творчості, очікуючи плідного результату в майбутньому [1].

**Завдання до теми "Використання творів
Сумського художнього музею на уроках
образотворчого мистецтва"**

Пропонуємо тест:

1. Який твір С.І. Васильківського експонується в Сумському художньому музею:

- а) "В літній день"; *
- б) "Весілля";
- в) "Купальниці"?

2. Кого дійсно вважають засновником Сумського художнього музею:

- а) С. І. Васильківського;
- б) Т. Г. Шевченка;
- в) Н. Х. Онацького? *

3. Який настрій картини Д.І. Безперечною „Бандурист”:

- а) теплий, веселий, радісний;
- б) мелодійний, спокійний, ліричний; *
- в) сумний, гіркий, безжалісний?

4. Назвіть картину М.К. Пимоненка, на якій зображене підглянуте українською дівчиною побачення двох коханців:

- а) "Закохані";
- б) "Спокуса";
- в) "Ревнощі"? *

5. Як називається твір С.І. Васильківського, де зображено відомий ярмарок:

- а) "Сорочинський ярмарок";
- б) "Ярмарок у Полтаві"; *
- в) "Харківська толока"?

6. На картині Ф.Г. Кричевського "Три покоління" зображені:

- а) три жінки різного віку; *
- б) три чоловіки різного віку;
- в) три воїни різного віку?

7. У натюрморті І.Т. Хруцького „Квіти і фрукти” не зображено:

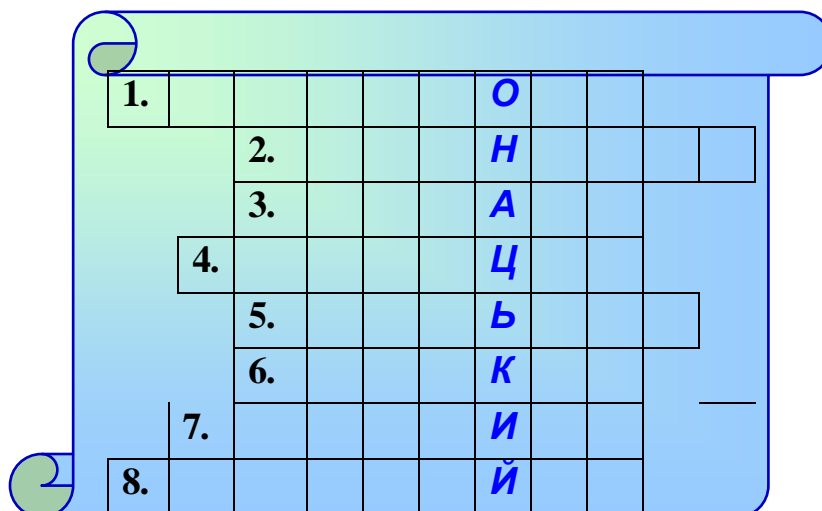
- а) горіхів та бобів; *
- б) меду та яблук;
- в) меду та полуниці?

8. Натюрморти яких художників ви бачили в Сумському художньому музеї:

- а) І. Т. Хруцького; *
- б) І. І. Машкова; *
- в) С. І. Світославського?

Пропонуємо кросворд:

1. Жанр образотворчого мистецтва.
2. Український художник, який написав картину "Ревнощі".
3. Назва українського міста, що є частиною назви твору С.І.Васильківського.
4. Автор полотна в Сумському художньому музеї "Осіньні листя".
5. Автор натюрморту "Квіти і фрукти".
6. Які фрукти найулюбленіші для використання художниками у натюрмортах.
7. Твори двох художників О. К. Саврасова та С. Ю.Жуковського мають однакову назву. Яку?
8. Основний персонаж полотна Д.І.Безперчого – це ...

Висновки

У системі естетичного розвитку особистості першочерговим завданням є здобуття найвищих досягнень у творчій діяльності учнів. Ми вважаємо, що важливим є створення такого освітнього середовища дитини, якому притаманні атмосфера емоційного натхнення, віра у власні можливості, бажання подолати недоліки та простежити за своїм особистісним зростанням.

Саме цей посібник допоможе вчителю залучати учнів до мистецтва, вчити дітей сприймати, оцінювати та аналізувати мистецькі шедеври, оскільки імена авторів неповторних полотен, що представлені в даному посібнику, відомі далеко за межами України.

Серед експозицій Сумського художнього музею ми знаходимо й цілий ряд живописних краєвидів, графічних малюнків, невелике зібрання художніх творів, присвячених літературній спадщині А. П. Чехова, зберігаються бронзові, камерно трактовані бюсти відомих людей, пластичні властивості бронзи, динамічне, майже імпресіоністичне ліплення форм надають образам відчуття життєвої сили, внутрішньої енергії та виразності.

То "дивляться" на нас виразні примружені і добрі очі, інтелігентні риси обличчя, підкреслені хвилястим волоссям та підстриженими борідкою та вусами, то – образи анімалістичного жанру, в яких точно підмічені звички тварин, їх характер і вдачу, то – безлюдні вулиці сірого дня, потемнілі від часу ветхі будинки, то – засніжені пейзажі з непорушною білизою снігу, сільські краєвиди, ліричні, ніжні та замріяні, з багатством відтінків і тонів одного та багатьох відтінків, постають зображення природи, то – глибокий реалізм образів на живописних та графічних портретах.

Григорій Гавриленко – наш земляк так сказав про мистецтво Сумського художнього музею: "Повертаюся до думки про злиття з природою, не як протест проти дисгармонії міста, а як шлях до пізнання. Пізнати єдність всієї пільми речей не внутрішнє, а явне (колір квітки, неба, аромат, звук вітру, рух повітря, вологи, тварин, рослин, комах), всю безкінечність властивостей – зв'язків у просторі єдності" [2].

Краса і загадковість, довершеність і неповторність творів Сумського художнього музею завжди надихали, надихають і ще довго надихатимуть майстрів пензля України до написання своїх чудових творів. Був безмежно закоханий у Сумських полотен Антон Чехов, Петро Чайковський, Микола

Лукаш, Панас Кочура, Ада Роговцева та багато й багато митців. Золоті слова сказали про мистецтво Сумщини наші сучасники – Дмитро Білоус, Микола Сингаївський, Віктор Дзюба.

Сумський художній музей – храм полотен небаченої краси, вишуканості, довершеності, високо національного мистецтва. Весь світ наш у божественній красі теплої та холодної кольорової гами.

Відвідайте частіше Сумський художній музей, музеї й виставкові зали Сумщини, приводьте своїх вихованців, залучайте їх до святинь національного мистецтва.

Низький уклін людям, які бережуть скарби нашого народу, нашого міста, нашої області, створюють атмосферу естетики й вічну пам'ятку про наше місто над Пелом.

Автори посібника далекі від думки, що запропонований посібник для вчителів є досконалим і завершеним, тому викладачів націлюємо на подальше удосконалення змісту посібника.

Література

1. Озовець Ф.М. Олександр Чередниченко. / Федір Озовець // Художники України. – №8 (36) 23 лютого. – 2006. – 12 с.
2. Серих Л. В. Формування естетичної культури молодших школярів у процесі театралізованої діяльності : дис. ...канд. пед. наук / Л. В. Серих. – К. : Інститут проблем виховання АПН України, 2008. – 246 с.
3. Серих Л. В. , Саєнко І. В. Із фондів Сумського художнього музею : методичний посібник / Л. В. Серих, І. В. Саєнко. – Суми : "ОІППО", 2003. – 35 с.
4. Соціально-емоційний розвиток особистості / О. Л. Кононко. К. : Освіта, 1998. – 256 с.
5. Сумський художній музей : альбом / упорядник. С. І. Побожій. – К. : Мистецтво, 1988. – 175 с.

Науково-методичне видання

Лариса Сєрих

Із скарбниці Сумського художнього музею

Навчально-методичний посібник

Відповідальний за випуск В.В.Бєлковський

Підписано до друку 24. 09. 2010 р.
Формат 60 x 48 /16. Папір офс.
Тираж 40. Друк офс. Зам. №1